

suomennettuna ulkomaalaisten parahasta kauniista kirjallisuudesta. Joiden kuiden jäsenten, jotka liittokunta saisi valita, pitäisi edeltäpäin määräämään, mitkä vieraskieliset kirjat tulisivat vuoden kululla suomennettavaksi ja itsekunki liittolaisen pitäisi taikka itse suomentamaan, taikka toisen kautta suomennuttamaan, mitä hänen osaksensa tulisi, kuin myöskin pränttikuluista osansa maksamaan, jota vasten myös saisi osansa ylijääneistä eksemplareista kotipaikallansa levitettäväksi. En epäilekään monta osamiestä semmoiseen liittouteen saattavan, ja se myös on nähtävä, että sillä tavoin suomalainen kaunis kirjallisuus pikemmin ja paremmin kuin millään muulla tavalla saataisiin voimaan. Taitaisipa sopia vielä, että jätettäisiin valta yhdelle jäsenelle ruveta jos usiammallakin osalla liittouteen, jonka kautta osaluvun voisi jo edeltäpäinki joten kuten määrätä. Omat entiset kirjoituksesi ja puheesi, kuin myöskin mitä viimeisessä kirjallisuuslehdessä luin, ovat tuottaneet minun tätä ajattelemaan ja toivoisin sentähden, että kuin vielä itse mietit asiata, rupeat päämieheksi ja laitat semmoisen liittouden voimaansa.

Eksaminaksi en kyllä kerkiä Kuopioon tulemaan, enkä tiedä jos kerkiän jälestäpäinkään kesällä, koska täytyy olla joka hetki töissäni kiinni en sittenkään kaikkea mitä toivon valmiiksi saava.

Paljo terveisiä rouvallesi ja muille!

veljeltäsi
Elias Lönnrot

Kajaanista 25 Maj.

124 *ÖDMJUKASTE DIKTAMEN TILL PROTOKOLLET VID VISITATIONEN UTI HÖGRE ELEMENTARSKOLAN I KUOPIO D. 17. JUNI 1848*
RA, Senatens ekonomidepartements arkiv

Omfattande detta tillfälle, tager jag mig friheten till Höga Förmäns upplysta bepröfvande ödmjukast framställa några anmärkningar rörande Elementarläroverkets brister, upptagande bland dessa endast sådane omständigheter, som enligt min erfarenhet göra Skolundervisningens förkofran omöjlig.

Dessa anmärkningar angå först Lärarens ställning, sedan Lärokursen och sist Läseordningen vid Högre Elementarskolorna.

I afseende å Lärarens ställning påkalla i min tanke följande trenne omständigheter Styrelsens Nädiga omsorg:

1:o Lärarens bristande bildning för sitt Kall;

2:o Den af nu gällande stadganden föranledda, högst skadliga vexlingen i Lärarepersonalen;

3:o Den första undervisningens likaså här af beroende oundvikliga halfhet och löslighet

Hvad den förstnämnda punkten eller Lärarens saknad af pedagogisk bildning angår, vore det lika öfverflödigt att här söka anföra några bevis för sakens verklighet som för nödvändigheten af ändring deri. Det är en sanning, allmänt erkänd, lätt insedd, att första vilkoret för en god undervisning är dugliga Lärare. Men det är äfvenså känt, att i Finland hvarken vid Universitetet några pedagogiska studier idkas, eller någon annan läroanstalt finnes, der blifvande Lärare kunna inhemta teoretiska och praktiska insigter för sitt yrke. Läraren är

sålunda hänvisad till egna försök, för hvilka flera generationer af lärjungar måste tjena till experimentalfält. Dessa försök understödjas sällan och aldrig af några studier, för hvilka hvarken böcker finnas att tillgå eller någon uppmuntran gifves. Erfarenheten torde också besanna, att det stora flertalet af lärare i vårt land genomgått och genomgår sin bana, utan att hafva sett en enda skrift öfver pedagogikens svåra konst.

Till vexlingen af Lärare i synnerhet på de lägre Lärareplatserna föranleder:

Den ringa aflöningen;

Tjänsternas bestridande vid hvarje ledighet för Ekklesiastik och Skol-Statens Enke och Pupill kassas räkning;

Tjänsternas interimistiska besättande under tjänste och nådår efter aflidne Lärare,

Huru ofta detta ombyte af lärare inträffar, torde ur Högvördiga Domkapitlets protokoller kunna intygas, ehuru jemförelsevis sällan en Kollegatjänst blifvit anslagen ledig att interimistiskt förestås, ofta sådant anslag och derpå grundadt tillsättande af t. f. Lärare omöjligen kunnat medhinnas. Vid Kuopio Högre Elementarskola hafva inom sednaste fyra år *tolv* särskilda Lärare tjenstgjort i Kollegatjänsterna, och det har inträffat, att på samma tid de tre Kollegorna åtnjutit i lön högst 150. minst 120. Rubel Silfver. Denna nedsättning i lönen uppstår dels sålunda, att en tjenstledig eller annan tjenst förrättande Lärare uppgör öfverenskommelse med sin vikarie, hvilken sednare på kortare, men förnyade terminer förestår tjensten utan specimen och utan anslag. Ett liknande förhållande måste äfven inträffa, då lönen tillfaller en afliden Lärares sterbhus. Men hufvudsakligast vållas såväl ombyte af Lärare som löneförminskning genom tjenstens förvaltande för Enke och Pupill kassans räkning.

Exempel har förekommit, att fyra särskilda individer varit utnämnda att successivt efterträda den ena den andra, utan att någon af dem tillträdit ny tjenst.

Ty då lönen från hvarje af dessa tjänster bör för ett år anslås till Enke- och Pupill-Kassan, så är vanligt, att den utnämnde bibehåller sin innehafvande befattning, tills detta år utgått. Sålunda har den sist utnämnde af de ifrågavarande fyra bort vänta fyra år, för att kunna tillträda den nya tjensten med full lön. Om undertiden nu åter en af de utnämnda sökt och erhållit ny tjenst, hade den tjenst, hvartill han först varit utnämnd, kommit att ännu ett år förvaltas för Enke och Pupillkassans räkning; och således skulle fem år åtgått, förrän den fjerde i ordningen af nämnda tjenstkandidater fått tillträda den befattning, på hvilken han erhållit fullmakt. Undertiden bestridas dessa tjänster efterhand af t. f. Lärare, af hvilka flere inom året kunna aflösa hvarandra. Så har äfven dels af dylik anledning, dels till följd af dödsfall och af sterbhuset åtnjutet tjensteår, Förste Kollegatjänsten vid denna Kuopio Skola sedan början af Vår Termin 1846 till denna tid, det är under två och ett halft års tid, varit förvaltd af fem skilda t. f. Lärare, utan att räkna ännu tvenne andra, hvilka blott några veckor ombesörjt samma tjensts åligganden.

Ödmjukast fäster jag vidare Höga Förmäns uppmärksamhet derpå, att allt färre Filosofie Kandidater och promoverade Magistrar numera ingå vid Skolverket, utan ersättes deras plats af unga Prester och Studenter, att alltså Skolverket dagligen förlorar i Lärarens insigter och erfarenhet.

Jag skulle tro mig svika en pligt, om jag här förglömde, att Högre

Elementarskolan i Kuopio i fråga om Lärarens aflönning är den sämst lottade *af alla* i Stiftet, att således, såsom redan erfarenheten torde visat, ombytet af Lärare måste blifva starkast vid denna Läroanstalt, att den icke kan påräkna andra blifvande Lärare än dem, som icke kunnat vinna plats, vid öfriga Skolor, och att densamma sålunda synes bestämd att äfven till gagnet blifva den sista i Stiftet.

Hvilken undervisningens fortgång under sådana förhållanden skall vara, kan äfven en icke-pedagog bedöma. Den ena Läraren efterträder den andra, för att likasom denne aflägga kanske sitt första lärospån
 10 såsom undervisare; eller har han kanske redan praktiserat några månader i den ena, några i den andra Skolan. Vare det långt från mig att ens antyda, att de män, hvilka egnat sina krafter åt undervisningen i den Skola, jag har äran förestå, skulle gifvit mig någon särskild anledning till denna skildring. Men förhållandena göra här äfven den bästa vilja och förmåga otillräcklig. Ty om också den tienstförrättande läraren skulle gjort en pedagogisk studiikurs, hvilket i vårt land aldrig inträffar, om han dertill skulle under mångårig tienstgöring förvärfvat god erfarenhet, hvilket på dessa lärarplatser icke heller lätt kan hända,
 20 så blir det honom omöjligt att inom en tid af några månader, då han knappt hinner lära känna sina lärjungar till namn och utseende, verka gagneligt för dessas förkofran.

Bedröfligast inverkar detta förhållande på den första undervisningen, då nemligen det tätaste ombyte af Lärare måste falla på Högre Elementarskolornas Första Klass, der lönen är den minsta.

Det har visserligen i all tid varit vanligt, att Läraren för Första Klassen sämst aflönats. Också kan det synas djerft att påstå, att detta sekelgamla förfarande vore oklokt. Med ödmjukt erkännande, att så synes, kan jag dock icke undertrycka min öfvertygelse, att all undervisningens framgång beror af den första undervisningens art, att
 30 derföre äfven i en Högre Elementarskola Läraren på Första Klassen, så vidt han förmår afhjelpa en ännu tidigare undervisnings brister, har Skolans hela framgång i sin hand. Ty jag vet, att hvarje erfaren Skol Lärare med mig skall häri instämma.

Föräldrar och uppfostrare skola ofta hafva gjort den bedröfliga erfarenhet, att ett barn, som vid fem å sex års ålder antagit någon osed, t. ex. lärt sig att ljuga och förhemsiga sina gerningar, knappt nog kan rättas och förbättras genom de ihärdigaste och allvarligaste bemödanden från uppfostrarens sida, beklagligtvis ofta är och förblir oförbätterligt, aldrig kan bringas tillbaka till ett barns oskyldiga öppenhet.

Såsom ett moraliskt lyte, så äfven ett intellektuellt. En gosse, som
 40 under den tidigaste undervisningen engång fått vänja sig att läsa en utanlexa vårdslöst, tanklöst läsa, hvad som bör af förståndet uppfattas, i de första grunderna hunnit endast till dunkla och sväfvande, kanske helt och hållet origtiga åskådningar och föreställningar, hans sätt att läsa och uppfatta skall aldrig mera kunna fullkomligt rättas. Och allt, hvad som bygges på denna dåliga grund, blir lika, halft, osäkert och förvirradt. Må det ursäktas mig, att jag åberopar de enklaste exempel. En gosse, som vid intagning på Skolan läser innantill vacklande och osäkert, eller vid den vanliga utanläsningen i Katechesen bortlemnar
 50 anförda och tillägger egna ord, går äfven sådan ur Skolan till Gymnasium icke blott i dessa öfningar, utan osäker i Språkkunskap öfverhuvud, i Religionskunskap och Historie. Denne kan dock tilläfsventyrs göra goda framsteg i Matematik och Geografi, der klar åskådning, icke ordförstånd, utgör föremål för undervisningen. Men har han åter fått fortgå till bevisning i Geometrin, utan klar insigt i

definitionerna, så kan han icke heller på detta fält komma till säker kunskap. Till och med hos dem, som kallas goda Matematiska hufvuden, kan det inträffa, att de från början lärt sig i definition och bevisning begagna osäkra och omskrifvande uttryck, och ingen mänsklig makt skall då kunna återföra ens dessa till precision i uttrycket. Att härmed äfven måste följa osäkerhet i begreppet, behöfver blott påpekas.

Jag utbeder mig Höggunstig ursäkt för dessa minutiösa anföranden. Men det är här också fråga om de första, enklaste grundernas bibringande, om ringa ting således, hvilka likväl i sin utveckling blifva de för undervisningen viktigaste. Om det alltså erkännes, att den första undervisningen är af största vikt, så synes häraf äfven följa, att för densamma fordras en insigtsfull och erfaren lärare. I min tanke är detta så högligen fallet, att det behöfves ojemförligt mindre insigt och konst, att med framgång undervisa på ett Gymnasium eller på Högre Elementarskolans fjerde Klass, än att göra det på Första Klassen i sistnämnda läroanstalt. Svårigheten ökas här af ojemnheten hos lärjungarne, hvilka sammankomma hit från en mångartad undervisning i Lägre Elementarskolorna och under privat lärare. Denna ojemnhet och lärjungarnes mängd fordrar dessutom alltid klassens indelning i tvenne lärokretsar eller lexlag. Redan sistnämnda omständighet gör det för Läraren hardt nära omöjligt, att såsom sig bör sköta fyratio å femtio lärjungar. Men hurudan skall väl undervisningen blifva då Tredje Kollegans ringa aflöning, med Etthundra femtio Rubel Silfver årligen, företrädesvis gör denna tjänst till den första, en börjande Skollärare mottager, till en befattning, hvilken han äfven vid första bättre utsigt måste lemna, emedan den icke kan gifva honom föda och kläder, hvilken vidare i anseende till lärjungarnes mängd och det stora antalet af Skriföfningar, hvilka det åligger Läraren att rätta, är den besvärligaste tjänst i Skolan, och genom sin stora betydelse för denna är den befattning, öfver hvars handhafvande en samvetsgrann Skolföreståndare måste utöfva den mesta tillsyn – en sak, som i synnerhet under anförda förhållanden måste blifva för Läraren betungande. Då sålunda allt medverkar, att göra ombytet af Lärare på denna plats tätast, och äfven, att jemt förse denna Klass med de minst kunnige och erfarna Lärare, så kan enligt min åsigt och erfarenhet Skolundervisningen icke vinna förkofran, så länge detta beklagliga förhållande fortfar.

Ja jag måste anse allt detta för så menligt inverkande, att ingen Skolföreståndare, som kommit till rätt insigt af de bedröfliga följderna häraf, med godt samvete kan bibehålla sin plats. Må Skolverkets Höga Styresmän icke låta sitt upplysta bedömande härvid ledas af det osäkra sken, en offentlig Examen kan gifva. Hvarje Klass och Afdelning måste räkna flera eller färre lärjungar, hvilka nöjaktigt upprepa outtröttligt inlärd lexor. Men för utvecklingen af lärjungens förstånd, för hans tilltagande lust och förmåga, att inhemta kunskaper, lemnar denna färdighet icke bevis. Och jag nödgas bekänna, att egna och medlärares ansträngningar i detta hänseenden icke förmått framkalla några glädjande resultat.

Huru dessa olägenheter till någon del skulle kunna afhjelpas är icke svårt att inse. Om:

- a) Skolläraren får åtnjuta någon bildning för sitt kall;
- b) Tjenste och Näddår efter afliden Lärare vid Skolverket försvinna;
- c) Utänmnad Lärare med följande Läsetermins början genast tillträder sin tjänst, utan afseende på Enke och Pupillkassans rättighet till del af

första årets lön;

d) *Åtminstone Tredje Kollegans lön förhöjes till jemngod med Första Kollegans;*

Så skulle de väsentligaste hinder för ett lyckligare förhållande vid Skolundervisningen vara undanröjda. Högst önskligt vore dessutom:

e) Att en biträdande Lärare kunde anställas för Första Klassen, så snart lärjungarnes antal på denna Klass uppgår till trettiofem å fyratio.

10 Det kan lika litet komma i fråga, som det kan vara min mening, att den förut timligen så snåft betänkta Skolläraren och hans efterlemnade skulle utan ersättning beröfvas den ringa nödhjelp, tjänste och nådår
hittills lemnat dem. Om utvägarne för en sådan ersättning anstår mig icke att tala.

Öfvergående till att anmärka några omständigheter i bestående Lärokurs, hvilka enligt min erfarenhet menligt inverka, får jag ödmjukast hänvisa derpå, att jag här likasom det föregående mindre afser en reglerad lexläsning, än en nöjaktig utveckling af lärjungarnes själskrafter, såsom det hufvudsakliga mål hvartill äfven undervisningen i Skolan bör sträfva. Med hänsyn härtill har det på min plats såsom
20 Skolföreståndare icke kunnat undgå mig, att ungdomen, i stället för att under lärokursens fortgång visa ökad håg och förmåga, väl öfverhuvud gjort sin skyldighet och naturligtvis med åren äfven tilltagit i förståndskrafter, men tillika synbart förlorat i glad ungdomslust öfverhufvud och särskildt vid läsningen icke röjt den friska håg, som så kraftigt äfven höjer förmågan.

Dessa symptom börja redan visa sig på Skolans Tredje Klass men framträda i synnerhet på den Fjerde. Såsom ett i detta hänseende nedslående faktum får jag anföra, att, medan under sistförflutna fyra år endast tjugusju elever blifvit dimitterade och två genom enskildt betyg
30 rekommenderade till Gymnasium, på samma tid sexton lärjungar från dessa Klasser afgått, de flesta af bestämd oförmåga, att längre följa med Skolans Lärokurs. Detta förhållande är så mycket beklagligare, som inga praktiska läroanstalter för industrin i landet finnas, till hvilka denna betydliga del af ungdomen kunde hänvisas, för att fortsätta sin bildning. Vid den tid, de nu nödgas afbryta sina studier, äro dessa ännu så omogna, att hela deras skolkurs måste anses för en nästan bortkastad kostnad och möda, medan de undertiden blifvit afvänjda från allt kroppsarbete. I det medvetande, att hafva ledt Skolans ungdom med milda medel, öfverensstämmande häri med mina tjänstekamrater, så att
40 lindrigare äga under de sednare åren blifvit tillämpad blott i tre, fyra å fem fall på Terminen, har jag nödgats i andra af Lärarena oberoende omständigheter söka anledningar till det öfverklagade förhållandet.

Mången tänkande man torde redan vid den nya Gymnasii och Skolorningens Nådiga utfärdande hafva med farhåga fäst sin blick på mängden af de Nådigt föreskrifna läroämnen. Och i sanning torde vårt Skolverk uti undervisningsämnenas antal stå främst bland alla
länder. Sex språk utgöra i våra Skolor ämne för undervisning, utom sjelfva undervisningsspråket, Svenskan, hvari dock med afvikande från seden i alla andra länder, ingen särskild undervisning lemnas. Men
50 afseendet på sakens krav gör det betänkligt, att härtill icke tillägga ännu ett sjunde språks studium för lärjungar, som egna sig åt Lärostandet. Någon kunskap äfven i Franska språket är nemligen i vår tid oundgänglig. Ur annan synpunkt är åter Rysk språkkunskap i vårt lands förhållanden nödvändig, och det blir ännu svårare att på de båda Högre Klasserna afbryta undervisningen häri, då den på de båda Lägre

Klasserna, derå använda möda eljest blir till väsentlig del bortkastad. Så hafva också vid denna Högre Elementarskola lärjungarne på Tredje och Fjerde Klassen med få undantag under frivilliga lärotimmar läsit Ryska och Franska. Sju särskilda språks studium har sålunda sysselsatt denna del af ungdomen.

Ehuru således mångfalden af läroämnen är stor, och all pedagogik ansett detta menligt inverka på lärjungarnes sannskyldiga förkofran, synes omständigheternas kraf här göra det menliga oundvikligt. Blott få läroämnen kunna utan skada förflyttas till andra stadier af lärokursen, kanske blott ett enda helt och hållet uteslutas. 10

Detta läroämne, som utan afsaknad torde från Elementar undervisningen kunna afskiljas är Hebreiska språket. Såsom bekant fortfar den ringa nybegynnarekunskapen i detta språk äfven för Presterskapet att vara en lyxartikel, då en lexa af fyratio à femtio Davids Psalmer ingalunda kan främja deras ransakning af Skrifterna. Att nu för denna evinnerliga lexas skuld öka Skolans nog många läroämnen med Hebreisk Grammatik, synes väl hvarje fördomsfritt tänkande vara en öfverflödsgerning. Det är sannt: Gymnasii och Skolordningen ger tillfälle, att utbyta Hebreiskan mot Ryskan, och troligt är, att förnuf-tiga Skolföreståndare på denna väg skola förvisa Hebreiskan från Skolans läroämnen. Men det vore dock både för dem mera passande, att icke nödgas öfva detta slags kritik, och för Skolundervisningens likformighet främjande, om Hebreiska språket i lagstiftningsväg skulle skiljas från antalet af Skolans läroämnen, och de sålunda ledigblifna lärotimmarne fördelas på Ryska och Franska språkens studium, med skyldighet för Språkläraren i det sistnämnda, att ännu en timme undervisa på Skolan. 20

Såsom läroämnen för Högre Elementarskolan upptagas äfven Fysik och Naturalhistorie. Otvifvelaktigt är sistnämnda läroämne, isynnerhet Botaniken, högst passande för Skolans högsta klass, och detsamma kan äfven sålunda inläras, att dess studium blir mera för ungdomen upplifvande än betungande. Men för båda dessa läroämnen är den anslagna tiden, två timmar i veckan, altför kort, hvarutom Skolan icke eger några samlingar, för att göra fysikens studium lättare och mera lifvande. De abstrakta satsar, hvilka såsom Inledning till fysiken här kunna framställas, blifva, såsom erfarenheten lärer, för ungdomen motbjudande, utan att meddela större kunskap, än hvad som, efter föregående speciela tillämpningar, kan inhemtas inom några timmar. Ingen torde derföre anse något vara förloradt derpå, att Fysiken utgår från Skolans lärokurs. Men om Naturalhistorien i densamma bibehålles, torde äfven ändring böra ske i det högst abnormalt förhållande, att Naturalhistorie på Högre Elementarskolan ovilkorligen tillhör läroämnenas antal, men på Gymnasium försvinner för de lärjungar, hvilka egna sig åt Lärostandet. Denna abnormalitet är endast förklarlig såsom af något misstag tillkommen, och man kan med så mycket större skäl vänta rättelse i densamma. 30

Sålunda skulle Hebreiska språkets och Fysikens uteslutande kunna något minska den förvirrande mångfalden af läroämnen.

Om också intet af öfriga läroämnen kan uteslutas, och således ett nog stort antal måste bibehållas äfven för Skolundervisningen, så bjuder likväl all sund pedagogik, att olägenheten häraf icke ökas genom flera nya läroämnen införande på samma gång, d. v. s. på samma klass och lexlager. Isynnerhet måste denna regel iakttagas för den tidigare åldern, då lärjungens ännu outvecklade själskrafter genom att anlitas för flera läroämnen måste förlamas, i stället för att utvecklas 40

och stärkas, och den förvirring i hans kunskapsförråd, som häraf blir en oundviklig följd, måste bilda en svigtande och osäker grund för fortsatta och till ständigt nya läroämnen utsträckta studier.

Så vidt jag känner, kan också intet annat lands Skolverk uppvisa något motsvarande till detta exempel, hvilket jag måste beklaga, att Finlands Högre Elementarskolor förete, det nemligen: att den inträdande lärjungen tvingas genast och på samma gång göra början med tvenne fremmande språks Grammatik, dertill de svåraste, han någonsin kommer att läsa, med Latinska Grammatiken nemligen och med den Ryska. Jag säger: »göra början» äfven om Latinska Grammatiken, emedan det ringa (tvenne Deklinationer), som sedvanligt läsits före inträdet på Högre Elementarskolan, icke förtjenar att tagas i betraktande. Tänker man sig nu ett barn i nionde, tionde, elfte året, tvunget att på samma gång börja med dessa båda, från hvarandra dock så afvikande språk, tvunget dertill, förrän detsamma lärt sig i modersmålet skilja ett Nomen från ett Verbum eller Substantivum från Adjectivum, så måste man intagas af djupt medlidande med detta offer för en så förvärd undervisning, hvars hela intellektuella utveckling derigenom förvirras, icke sällan helt och hållet afbrytes. Med säkerhet tror jag mig kunna angifva tie à tolf lärjungar, hvilka under sistförflutna fyra år nödgats lemna Skolan redan på Första Klassen, emedan de varit oförmögna att fullgöra Skolordningens på dem ställda, öfverdrifna fordringar. Ett stort antal har också på Klassens för två år beräknade kurs fått använda tre, fyra, stundom fem år. Huru många af dem, som sednare lemnat Skola eller Gymnasium, gjort det till följd af den första undervisningens förvärdhet och otillräcklighet, samt huru många af samma anledning genomtråka sin kurs med fortfarande, bristfälliga kunskaper, vågar jag icke ens för mig sjelf söka att beräkna.

Mina ord äro i sanning för svaga, att uttrycka den medkänsla, dessa barns öde hos mig ofta väckt. Hvar och en Lärare vet, att ingen undervisning kan vara gladare än den, som meddelas dessa nybegynnare, hvilka med så glad mod och så liflig täflingslystnad gripa efter hvarje kunskapsfrö och äro så känsliga för glädjen att hafva vunnit det. Här, vid denna Skola, har jag aldrig sett detta mod, denna liflighet, denna glädje. Dessa unga hafva här aldrig förtjent ett loford; deras Termins betyg hafva alltid varit de sämsta, oaktadt min omsorg, att hos Lärarene tala för skonsamt bedömande, de hafva vanligast varit de, som lidit tadel och straff – och anledningen härtill har nästan alltid varit: Ryskan och Latinet.

Mycket af de brister i undervisningen, som isynnerhet träffa denna Första Klass, måste tillräknas redan förut anförda omständigheter: den täta vexlingen af Lärare, äfvensom Lärarens häraf följande oerfarenhet och öfverhufvud en Lärares otillräcklighet för den vanligen stora mängden af lärjungar. Men jag är öfvertygad derom, och hvarje tänkande pedagog skall vara af samma tanke med mig, att här anmärkta, otjenliga fördelning af läroämnen väsentligen bidrager att göra alla bemödanden för undervisningens förkofran fruktlösa. Med denna öfvertygelse och af lika varmt nit för Lärjungarnes förkofran i hvarje läroämne, hvilken just derigenom befordras, att undervisningen i hvarje ämne infördes i dess rätta ordning, får jag ödmjukt yttra den åsigt:

a) Att Ryska språket borde försvinna såsom läroämne för Nedra Lexlaget, d. ä. för första årets kurs, på Första Klassen i Högre Elementarskolan.

b) Att af de härigenom inbesparde Fem lärotimmar tre böra användas

till undervisning i Latinet, tvenne till Svenska Läseöfningar.

För att genom en sådan förändring Tredje Kollegans eljest stränga arbete icke skulle öfver höfvan ökas, kunde sagde Lexlag under Ryska Språklärorens inseende förbereda sig i de ämnen, härtill bäst egna sig. Men då Kollegans sysselsättning med Öfra Lexlaget äfven lemna Nedra Lexlaget tillfälle till dylik öfverläsning, och ifrågavarande fem timmars värde skulle fördubblas, om Läraren på dem kunde uteslutande egna sin omsorg åt sistnämnda Lexlag, så vore otvifvelaktigt denna användning den fördelaktigaste, om blott Lärarens lön skulle höjas till motsvarighet mot det ökade arbetet. Ty icke nog ofta kan det upprepas, att hvarje omsorg, egnad åt den första undervisningen, mer än någon annan belönas af motsvarande framsteg under hela lärokur-

sen.
Särskildt beträffande Ryska språkets studium tager jag mig friheten yttra den öfvertygelse, att om detsamma börjas på Första, Klassens Öfra Lexlag, till och med om här ännu t. ex. tvenne af de för detta studium anslagne lärotimmar skulle användas för Latinet, och fortsättes genom Andra Klassen, lärjungarne likväl skola före inträdet på Tredje Klassen hinna lära sig språkets Etymologi jemte nödiga öfnings-exempel; hvilken Kurs äfven fullkomligen öfverensstämmer med deras framsteg i öfriga ämnen, äfvensom nuvarande Examinator i Stiftet behagat yttra sin belåtenhet med, att Kursen sålunda skulle bestämmas.

Då stiftets Högvördigste Herr Biskop, Läroverkens Vördade Eforus, höggunstigt meddelat oss Lärare sin benägna afsigt, att verka för Latinläsningens upphörande på Lägre Elementarskolans första Klass och att i stället härför sätta Svensk och Allmän Grammatik samt Svenska Läseöfningar, så göres här en anmärkning i detta hänseende öfverflödig. Sålunda kan man nemligen hoppas att se ännu ett väsentligt hinder för undervisningen på Högre Elementarskolan undanröjdt; hvilket bestått deri, att få bland de på Högre Elementarskolan mottagne elever egt nöjaktig färdighet i innanläsning eller kunnat redogöra för innehållet af den enklaste genomlästa berättelse.

Dock bör jag icke förbigå den större svårighet i detta afseende, mot hvilken undervisningen i Kuopio Högre Elementarskola, likasom troligen i flera andra, har att kämpa. Då nemligen i denna landsort dagliga samtalspråket mellan barn och ungdom, följaktligen äfven mellan Skolungdomen, är Finska språket, och dertill en stor del af denna sistnämnda i föräldrahemmet sällan hörer ett Svenskt ord, så är Svenska språket för de flesta i mer eller mindre grad fremmande, och dess begagnande såsom undervisningsspråk gör icke blott lärobokens utan äfven Lärarens förklaringar mer än ofta oförstådda och således fruktlösa.

Isynnerhet sätter denna omständighet nästan oöfverstigliga hinder i vägen för dem af allmogens och arbetarens barn, som sträfva till någon bildning i Skolan. Exempel hafva förekommit, att lärjungar, hvilka under ihärdigaste arbete bråkat sig fram, ännu på Fjerde Klassen varit oförmögna att från Svenskan till Finska öfversätta det enklaste stycke ur Katechesen, vitsordande dermed, att hela deras kunskapsförråd varit en betydelselös utanlexa. I olika grad lider häraf största delen af Skolungdomen, isynnerhet på de Lägre Klasserna; och det är lätt begripligt, huru mycket alla verkliga framsteg häraf skola motarbetas. Egen erfarenhet och de Högtärade Herrar Medlärares samstämmade vittnesbörd, hvilka förut meddelat undervisning i södra delens af Stiftet läroanstalter, hafva öfvertygat mig, att häraf uppkommer det sken,

såsom skulle ungdomen i denna landsort vara trögare och mindre begriplig, än den i Södra Finland. Då jag vidrör detta sår i hela Finska folkets bildning, inser jag väl, att ingen hjälp kan väntas, förrän Finlands språk äfven blir dess bildnings och, såsom första steget dertill, den allmänna undervisningens.

Må likväl erinran härom leda hvar ochen, som nitälskar för ungdomens uppfostran, att besinna, hvilken frukt af den undervisning kan väntas, som meddelas på ett språk, hvilket lärjungen blott ofullkomligt förstår, som börjar med tvenne fremmande språk på engång, efterhand sträcker sig till ännu fyra fremmande språk och, så att säga, slutar med reglorna för det enda språk, lärjungen förstår, och på hvilket han i allmänna lefvernet kan ledigt uttrycka sig, utan att han dock ens i detta språk kan uttala det vetande, han genom denna så brokiga undervisningskurs inhemtat.

Slutligen tager jag mig friheten fästa Höga Förmäns uppmärksamhet på de i min tanke huvudsakliga olägenheterna af nu gällande Läseordning.

Dels timmarnes fördelning enligt Läseordningen, dels eljest antagen praxis har nemligen, såvidt mig känt är, i ordets egentliga bemärkelse förvisat öfverläsningen ur Högre Elementarskolan och Gymnasium. Mig tillhör, att här blott tala om förhållandet i förstnämnda Läroverk. Detta är numera föga en undervisnings anstalt utan hellre en permanent examens anstalt.

Följden häraf har här nemligen varit:

1:o Att de yngre lärjungarne icke erhålla någon ledning för öfverläsningen, en för sig icke lätt konst;

2:o Att de äldre, som härigenom föranledas att vid språkstudierna begagna tryckta eller handskrifna öfversättningar och handskrifna ordregister, af hvilket allt vid hvarje Skola finnas ett från generation till generation ärfdt och förkofradt förråd, samt flertalet att anlita några dugligare medlärjungars biträde, sålunda öfverhuvud visa sig sakna förmåga till eget arbete.

3:o Att de många timmar, som dagligen åtgå till förhör samt för sig anstränga lärjungarnes kropps och själs-krafter, utan motsvarande gagn betaga dem tid till eget arbete och tvinga de dugligaste att ersätta den genom öfveransträngning, de mindre dugliga att derjemte beträda åberopade förderfliga bivägar.

Förstnämnda brist är åter en af dem, som till lärjungarnes stora skada vidlåda den första undervisningen. Alla tidens pedagogik erkänner fördelen af, att nybörjaren eger så mycken ledning hos läraren som möjligt. I våra Skolor får en sådan nybörjare på qvällen lära känna sitt pensum för följande dag, och utan lärarens vidare åtgärd har han valet mellan att redogöra för detsamma eller att straffas. Ledning af Läraren kan han vinna först efteråt, vid förhöret, ehuru äfven då tiden sällan medger förklaringar lämpade efter lärjugarnes olika behof. Detta är det allmänna. Några bevis för gagnet af det antydda, motsatta förfarandet torde i en så klar sak som denna icke vara af nöden.

De i andra punkter nämnda följder skulle kunna afvändas genom tätare pröfningar, vid hvilka lärjungen ålades att redogöra för något nytt, förut icke genomgånet pensum, på hvilket han borde förbereda sig under lärarens tillsyn. Såbeskaffade pröfningar förekomma här och der, dock endast i afseende å skriftlig öfversättning. Skulle dessa och dylika pröfningar äfven vara långvariga eller ofta företagas, så kunde läraren utan tvifvel komma under fund med lärjungens förmåga eller

oförmåga att arbeta på egen hand. Men så torde icke ske; och denna förmågas beskaffenhet är därför i de flesta fall Läraren obekant. Och ännu vore icke allt hulpet med oförmågans utrönande. Ty den äldre lärjungen såsom den yngre behöfver för sitt eget arbete Lärarens ledning, och just den utrönta underlägsna förmågan behöfver den bäst.

Ja all erfarenhet visar, att den andliga sjelfverksamheten, då den af ovanan är förlamad, endast med yttersta svårighet kan återlifvas. Men den nu rådande förhörsmekanismen lemnar Läraren föga tillfälle att härtill lifva och leda den oförmögna lärjungen.

Härtill kommer ännu såsom afgörande det i tredje punkten nämnda förhållande: att lärjungarne genom denna examensmekanism både andligen och lekamligen öfveranstängas. Redan på de Lägre Klasserna har lärjungen nästan dagligen att redogöra för åtminstone tre lexor. På Tredje Klassen vexer antalet af lexor vissa veckans dagar till fyra dagligen, på den Fjerde blir detta antal regel. Åt hvarje lexa egnas en timmes förhör. Må man nu för det första söka uppskatta, huru mycken sannskyldig undervisning och ledning under dessa sextio minuter kan falla på hvarje lärjungens lott, om dessa också blott äro tjugu eller något derutöfver till antalet. De flesta dagar förekommer dessutom en timme för skrif öfningar eller aritmetik, för hvilket sednare läroämne ingen hemläsning varit vanlig; dertill en timme för öfningar i sång och gymnastik. Sex timmar dagligen användas sålunda på Skolan.

Men för de fyra af dessa, som äro egnade åt lexförhör, behöfver lärjungen minst en dubbelt så lång förberedelsetid. Ja vid denna Skola med Högvördiga Domkapitlets goda minne anställda försök, att införa öfverläsning på Skolrummen, hafva visat, att för ett icke ringa antal lärjungar, i svårare läroämnena, kräfves tre timmars öfverläsning till det pensum, hvilket vanligen utgör föremålet för en timmes förhör. I bästa fall måste således en lärjunge på Högre ElementarSkolans Fjerde Klass till hemläsning använda *sju*, stundom *nie* timmar, en trögare lärjunge ungefär *nie* a *elfva* timmar dagligen. Dessa uppgifter visa sig vara hellre lågt än högt bestämda, om man känner, att de för skriföfningar anslagna timmar endast kunna användas till att genomgå och förklara de i scripta gjorda ändringar, men att sjelfva den skriftliga öfversättningen äfven måste ske utom skolan, d. ä. tillhör hemarbetet. Och jag är beredd att vid anställande undersökning genom bestämda exempel bevisa här gjorda uppgifters riktighet.

Sålunda uppkommer för lärjungarne på högsta klassen en daglig arbetstid af tretton à femton, till femton à sjutton timmar, häri äfven inberäknade sång och gymnastik timmen, hvilken sistnämnda väl utgör en hvil från den andliga ansträngningen, men likväl binder lärjungens verksamhet och dessutom tyvärr under Gymnastikens närvarande skick föga motsvarar sitt ändamål. Det låter således icke såsom förmycket, då Skolordningen bestämmer trettiosex arbetstimmar i veckan för lärjungarne i Högre Elementarskolan; men då dessa genom hemläsningen förbytas i medeltal till Åttatie à Nittie timmar hvarje vecka, så borde redan dessa höga siffror väcka den lifligaste förskräckelse hos var och en tänkande uppfostrare. Uti intet land kan ett motstycke till detta förhållande framvisas. Ja man anser i andra länder, att den mekaniska, till sjelfva arbetets art icke tunga, sysselsättningen i en fabrik för ungdom under femton år icke bör utsträckas öfver tie timmar dagligen. Men hvarje målsman för den ungdom, som besöker landets offentliga läroverk, har dagligen beviset för ögonen, att åtminstone på Högre Elementarskolan denna ungdom, från tie till sexton års ålder, i och för skolgången sysselsättes öfverhuvud lika många timmar

om dagen, som den för hvarje mellanliggande ålder eger ålders år. Ty ungefär i denna skala tillvexer dess arbete:

på Första Klassen vid 10 till 12 års ålder 10 à 11 timmars daglig sysselsättning

Andra Klassen – 12–13 år – 10–15 timmar

Tredje Klassen – 13–14 år – 11–13 timmar

Fjerde Klassen – 14–16 år – 13–16 timmar

10 Den ringa afvikelsen i motsvarigheten mellan ålders år och daglig arbetstid föranledes hufvudsakligen af Lärokursens beskaffenhet på Andra Klassen, der endast Allmän Historie såsom nytt läroämne tillkommer, medan på Första Klassen Latinets och Ryskans samtidiga införande i högre grad anstränger den späda ungdomens krafter.

Af hvad, jag haft äran andraga, påkallar efter min öfvertygelse intet i högre grad rättelse, än detta här anmärkta förhållande. Ombytet af Lärare och dessas bristande insigt och erfarenhet är visserligen en svår olägenhet; men äfven detta förhållande ger blott ökade skäl, att inskränka förhören till mindre antal timmar och i stället egna någon del af lärotimmarne till öfverläsning på Skolan. Äfven en mindre erfaren Lärare kan nemligen gagna lärjungen mera, genom att särskildt, 20 leda dennes öfverläsning, än genom anställandet af ett kort förhör med en hel Klass eller ett lexlag. Och ju mindre deremot Läraren är sitt kall vuxen, eller ju mindre han i anseende till ringa kännedom af lärjungarnes lynnen, förmåga och insigter förmår handleda dem, desto mindre skäl förefinnes öfverhufvud att draga lärjungen från eget arbete och offra hans tid till jemförelsevis gagnlösa förhör.

Det inses för öfrigt lätt, att ingen annan utväg, än den här antydda, står öppen, för att bota det öfverklagade onda. Det ligger nemligen ingen makt derpå, att Läraren examinerande genomgår hvarje rad af det öfverlästa. Härvid kommer i all händelse hvar och en lärjunge att 30 redogöra blott för en ringa del af lexan, och hvad gagn han har af de öfrigas redogörelse beror på den uppmärksamhet, han skänker denna, hvilken åter aldrig kan af Läraren noggrannt kontrolleras. Särskildt får jag här påminna om det förderfliga uti, att, såsom öfverallt på Fjerde Klassen, någon städes äfven på andra Klasser sker, låta Nedra Lexlaget läsa blott en del af det Öfras pensum för dagen och likväl tvinga det förra Lexlaget att öfvervara hela förhöret med det senare. Ty mindre än 40 eljest kan man af en lärjunge i detta förhållande vänta någon gagnande uppmärksamhet; utan är detta ett uppenbart förlösande af hans tid och krafter. Naturligt är, att en lärjunge, så öfveransträngd, som nyss beskrivits, föga bekymrar sig öfver annat, än att sjelf lyckligt hafva absolverat de frågor, som kunna falla på hans lott. Hans uppmärksamhet måste redan af fyra à fem timmars dagligt förhör vara mattad; såsom hvar och en vid en examen i de år, då han härför reflekterar, torde hafva haft tillfälle att erfara. Jag förklarar häraf den till det otroliga gående slöhet, ett stort antal af lärjungar ådagalägga vid all muntlig undervisning, då, såsom hvar och en Lärare skall intyga, dessa ofta visa sig okunniga om saker, hvilka af Läraren eller på hans frågor af någon deras medlärjunge hvarje dag årtal igenom upprepas. Skulle 50 nemligen lärjungen bivista förhöret med friskare håg och krafter, så är min öfvertygelse, att han äfven lättare skulle fatta och bibehålla Lärarens undervisning, och denne sjelf befrias från det för hans egen håg så dödande, idkeliga, fruktlösa upprepandet af samma sak.

Men om således förhörandet kan utan all skada, ja till både Lärare och lärjunges båtnad inskränkas, så öppnar öfverläsningen på Skolan för båda tillfälle till det gagneligaste användande af lärotimmarne.

Vore det möjligt, att Läraren oafbrutet kunde vaka öfver den minsta detalj af Lärjungens arbete, såsom en kunnigare och med lyckligare natursgåfvor utrustad lärjunge läsande tillsamman med en mindre kunnig och mindre begåfvad medlärjunge, så vore otvifvelaktigt denna metod för undervisningen, utan alla förhör, den mest fruktbärande; isynnerhet som Läraren eger insigt nog, att icke genom sitt förarbete befria lärjungen från egen ansträngning. Till denna fullkomlighet kan dock minst den offentliga undervisningen hinna. Men något steg dertill är den lika pligtig som oförhindrad att taga. Läraren kan nemligen efterhand och kortare eller längre tid sysselsätta sig med den ena eller andra lärjungen, under det de öfriga sköta sitt arbete, och låta honom under sina ögon arbeta igenom någon kortare del af lexan. Sålunda handledd från första början af sina studier, skall lärjungen ovilkorligen föras till en väl ordnad, sjelfverksamhet, hvarifrån han, emedan öfverläsningen sker på Skolan, icke eger någon undflykt. Läraren skall åter härigenom bättre, än genom något förhör, lära sig känna hvarje Lärjunges förmåga och framsteg, och han skall redan före det egentliga förhöret vinna kännedom om, huru den ena och andra lärjungen förberedt sig på sitt pensum. En vinning dervid blir ännu den, att läsning eller försummelse mindre öfverlemnas åt lärjungens behag, och att fliten inte behöfver inskärpas med hugg och slag. Ett försök skall lätt öfvertyga hvarje Lärare, med hvilken rask ifver arbetet går, då sålunda alla lärjungar i en klass eller ett lexlager arbeta under Lärarens och hvarandras ögon. Och frukterna af denna metod skola snart visa sig icke blott i lärjungarnes friskare håg, då deras arbetstid härigenom betydligt förkortas, utan äfven i det sätt, hvarpå de tillegnat sig det förelagda läroämnet. Ehuru ringa också min erfarenhet är i hänseende till frukterna af denna metod, tror jag knappt, att någon skall motsäga här yttrade åsigt, att i den mon densamma kan verkliggöras i Skolan, i samma mon äfven undervisningen skall röna en framgång till ungdomens sanna intellektuella förkofran, öfver hvilken den under nuvarande förhållanden ingalunda kan berömma sig.

Särskildt får jag erinra, att härigenom icke blott de yngsta lärjungarnes otjenliga hemläsning och det sätt, på hvilket de äldre söka ersätta egen bristande sjelfverksamhet, skulle helt och hållet försvinna, utan att äfven den ofvan uppgifna tiden för läroämnenas inhemtande skulle på dubbel väg förkortas: på ena sidan genom mindre antal timmar för förhören, på den andra genom lärjungens stigande förmåga i öfverläsning.

Med den fastaste öfvertygelse skulle jag derföre våga föreslå; att i den blifvande Läseordningen för Högre Elementarskolan:

a) *Antalet af timmar till förhör måste bestämmas till så litet som möjligt;*

b) *Att dessa timmar måtte få ordnas, att åtminstone tvenne på hvarandra följande lärotimmar anslås till förhör i samma ämne;*

c) *Att deremot ett större antal timmar måtte uttryckligen egnas åt öfverläsning och skriföfningar på Skolan;*

d) *Att dessa timmar efter Skolans föreståndares bepröfvande finge användas hufvudsakligen för språkstudier; hvaremot all egentlig utanlexa skulle besparas för hemarbetet.*

De hinder, som kunde anses möta utförandet af detta ödmjuka förslag, äro hufvudsakligen tvenne:

Otillräckligheten af nu bestämda lärotimmar för de båda föremålen: öfverläsning och förhö<r.>

Lärjungarnes ojemna förmåga, hvarigenom den ena hastigare än den

andra kan medhinna ett förelagdt pensum.

10 Visserligen vore det i min tanke nyttigt, om de dagliga lärotimmarne kunde ökas, och sommarferierna förkortas; hvarigenom mera tid skulle vinnas för öfverläsning på Skolan. Men då sådant icke torde kunna ske, så länge Lärarenes ringa aflöning tvingar dem att använda någon tid, på enskild undervisning eller annat förvärf, så måste denna utväg lemnas derhän. Jag får då blott yttra min åsigt, att äfven under närvarande förhållanden ungefär hälften af lärotimmarne kunna anslås till öfverläsning; då på de högre Klasserna, hvarest flera läroämnen
10 fordra flera förhör, i en del ämnen saken till gagn förhör kan ske blott en gång hvarje vecka, i andra åter ett förhör hvarannan vecka blir tillräckligt. Ty något längre pensa till hvarje förhör medföra den fördel, att lärjungen vinner bättre öfversigt af ämnet, samt att han bättre bibehåller det lärda; hvaremot en kort lexa, som för stunden läses, äfven nästa stund är glömd.

Att lärjungarnes olika förmåga skulle göra såkallad fri kursläsning tillämplig, är icke min mening. Isynnerhet för Skolan torde denna metod vara föga egnad, såsom den också genom förbud mot deraf
20 följande fri flyttning i Skolorningen är afvisad. Den ringa tid deremot, som den ena lärjungen framför den andra i något läroämne kan bespara, kan han oftast behöfva för ett annat. I annan händelse kan denna tid af honom nyttigt användas till skriföfningar på modersmålet, en öfning hvartill Lärokursen eljest lemnar ganska ringa tillfälle. Slutligen erbjuda de läroämnen, hvilka eljest skulle besparas för hemlexan, alltid tillfälle till arbete på Skolan för den lärjunge, som kan medhinna något utöfver det till öfverläsning bestämda pensum.

I sammanhang härmed torde den föreskrift icke blifva öfverflödig, att all öfverläsning äfvensom skrifning på Skolan bör ske stående vid
30 dertill lämpeliga pulpetter. Denna omständighet sammanhänger med behofvet för ungdomen af en tjenligare gymnastik, hufvudsakligen af en passiv gymnastik, tjenlig att förekomma de bröstlidanden och ögonsjukdomar, hvaraf ungdomen beklagligen ofta lider – äfven detta kroppsliga lidande, jag är öfvertygad derom, oftast om icke grundlagdt, åtminstone främjadt af ungdomens nämnda öfveranstängande. Äfven i detta hänseende påkallas Statens frikostighet, så att Gymnastikläraretjensten t. ex. kunde öfverlåtas åt någon Läkare på orten. Af lärjungarnes Terminsavgifter kunde då lämpligen två eller flera arfvoden anslås åt några äldre och starkare ynglingar bland lärjungarne sjelfva, hvilka skulle lemna Läraren det för en passiv Gymnastik
40 nödiga biträde.

Jag slutar denna framställning med skyldig bön om Höggunstigt öfverseende för dess brister, ett öfverseende desto mera behöfligt, ju mera de framlagda skälen bort motsvara styrkan af den öfvertygelse, ur hvilken densamma framgått.

Joh. Vilh. Snellman